

nis modo illud dictum sit, quod Dominus requirentibus discipulis de die ultimo se nescire respondit. Nam quomodo diem illum ille nesciebat, in quo omnes sapientiæ et scientiæ thesauri sunt absconditi? (*Coloss. II, 3.*) Cur ergo se scire negabat, quod certum est quia nescire non poterat? Numquid forte mendaciter eos voluit celare, quod utiliter non valuit innotescere? Absit. Sicut nil ignorare poterat, cum sapientiæ sit: sic nec mentiri, cum veritas sit. Sed volens discipulos ab inutilis inquisitionis curiositate compescere, quod inquirebant, se scire negavit: non omnino quidem, sed tali quodam modo, quo negare veraciter potuit. Nam, etsi suæ divinitatis intuitu æque omnia, præterita scilicet, præsentia atque futura perlustrando, diem quoque illum palam habebat; non tamen ullis carnis suæ sensibus experiendo agnoverat. Alioquin jam spiritu oris sui Antichristum interfecerat, jam auribus sui corporis archangelum vociferantem, et tubam sonantem, in quo strepitu mortui suscitandi sunt, audierat: jam oculis suæ carnis oves hædosque, qui ab invicem segregandi sunt, perspexerat.

11. Denique ut intelligas, quod illa tantum cognitione, quæ per carnem fit, se illum diem nescire perhibuerit, vigilanter respondens, non ait: *Nec ego scio, sed nec ipse*, inquit, *Filius hominis scit* (*134*) (*Marc. XIII, 32*). Quid est Filius hominis, nisi nomen assumptæ carnis? Quo siquidem nomine intelligi datur, quia dicens se aliquid nescire, non juxta quod Deus est, sed secundum hominem loquitur. Alias quippe loquens de se secundum suam divinitatem, non, Filius vel Filium hominis: Sed ego, vel Me, sæpius ponere consuevit, ut ibi: *Amen, amen dico vobis antequam Abraham, fieret, ego sum* (*Joan VIII, 58*). *Ego sum*, ait: non, Filius hominis est. Nec dubium, quin de illa essentia diceret, qua ante Abraham et sine initio est, non qua post Abraham et ex Abraham factus est. Alibi quoque hominum de se opinionem a discipulis inquirens, *Quem dicunt, inquit, homines esse*, **564** non me, sed *Filium hominis*? Rursus eosdem interrogans, qui de se ipsi quoque sentirent: *Vos autem*, non quem Filium hominis, sed *quem me* ait, *esse dicitis*? Carnalis videlicet populi sententiam de carne inquirens, nomen carnis quod proprie est *Filius hominis*, posuit: spirituales vero discipulos de sua divinitate interrogans, non Filium hominis, sed signanter *me* dixit. Quod denique Petrus intelligens, quid per hoc quod dixerat, *me*, requisiti fuissent, sua responsione aperuit: *Tu es*, inquit, non Jesus filius Virginis, sed *Christus Filius Dei* (*Matth. XVI, 13-16*). Quod utique si respondisset, nihilominus veritatem dixisset: sed in verbis interrogationis sensum interrogantis prudenter advertens, competenter proprieque ad interrogata respondit, dicens: *Tu es Christus, Filius Dei*.

12. Cum igitur videas Christum in una quidem

(134) Vide Retractionem initio hujus tractatus, col. 939-940.

A persona duas habere naturas, unam qua semper fuit alteram qua esse cœpit; et secundum sempiternum suum quidem esse, semper omnia nosse; secundum temporalem vero, multa temporaliter expertum fuisse: cur fateri dubitas, ut esse in tempore cœpit ex carne, sic carnis quoque miserias scire cœpisse, illo duntaxat modo cognitionis, quem docet defectio carnis? Quod utique genus scientiæ protoplasti sapientius felicisque nescirent, quando id attingere nisi stulte misereque non poterant. Sed plasmator eorum Deus requirens quod perierat, opus suum miseratus prosecutus est, descendens et ipse misericorditer, quo illi ceciderant miserabiliter. Voluit experiri in se, quod illi faciendo contra se merito paterentur, non simili quidem curiositate, sed mirabili charitate: non ut miser cum miseris remaneret, sed ut misericors factus miseris liberaret. Factus, inquam, misericors, non illa misericordia, quam felix manens habuit ab æterno, sed quam mediante miseria reperit in habitu nostro. Porro pietatis opus, quod per illam cœpit, in ista perfecit: non quod sola illa non posset perficere; sed quia nobis non potuit absque ista sufficere. Utraque siquidem necessaria; sed nobis hæc magis congrua fuit. O ineffabilis pietatis excogitatio! Quando nos illam miram misericordiam cogitaremus, quam præcedens miseria non informat? Quando illam adverteremus incognitam nobis compassionem, quæ non passione præventa, cum impassibilitate perdurat? Attamen si illa, quæ miseriam nescit misericordia non præcessisset, ad hanc, cujus miseria mater est, non accessisset. Si non accessisset, non attraxisset: si non attraxisset, non extraxisset. Unde autem extraxit, nisi de lacu miseriæ, et de luto fœcis? (*Psal. XXXIX, 3.*) Nec illam tamen misericordiam deseruit, sed hanc inseruit: non mutavit, sed multiplicavit, sicut scriptum est: *Homines et jumenta salvabis, Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus* (*Psal. XXXV, 7, 8*).

CAPUT IV.

Primus veritatis gradus est, primum seipsum attendere, seu propriam miseriam agnoscere.

D 13. Sed jam ad propositum redeamus. Si ergo se miserum fecit, qui miser non erat, ut experiretur quod et ante sciebat: quanto magis tu, non dico ut te facias quod non es, sed ut attendas quod es, quia vere miser es, et sic discas misereri, qui hoc aliter scire non potes! ne forte, si proximi malum consideres, et tuum non attendas, movearis non ad miserationem, sed ad indignationem; non ad adjuvandum, sed ad judicandum: denique non ad instruendum in spiritu lenitatis, sed ad destruendum in spiritu furoris. *Vos, qui spirituales estis*, ait Apostolus, *hujusmodi instruite in spiritu lenitatis*. Apostoli consilium sive etiam præceptum est, ut mansueti, id est eo spiritu fratri ægrotanti subvenias,

quo tibi vis subveniri cum ægrotas. Et ut scias qualiter erga delinquentem mansuescere possis, *Considerans*, inquit, *teipsum, ne et tu tenteris* (*Galat. VI, 1*).

14. Considerare libet, quam bene discipulus Veritatis ordinem sequatur Magistri. In beatitudinibus, quas **565** supra memoravi (num. 6), sicut prius misericordes quam mundicordes, sic prius mites quam misericordes pronuntiati sunt (*Matth. v, 4, 7, 8*). Et Apostolus cum spirituales hortaretur ad instruendum carnales, adjunxit, *in spiritu lenitatis*. Instructio quippe fratrum pertinet ad misericordes; spiritus lenitatis, ad mites. Ac si diceret: Inter misericordes deputari non potest, qui in semetipso mitis non est. Ecce Apostolus aperte ostendit, quod superius me ostensurum promisi (num. 6), prius videlicet veritatem inquirendam esse in nobis, quam in proximis; *considerans*, inquit, *teipsum*, id est, quam facilis ad tentandum, quam pronus ad peccandum: quatenus ex tui consideratione mitescas, sicque ad succurrendum aliis in spiritu lenitatis accedas. Alioquin si monentem non audis discipulum, arguentem time Magistrum: *Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo; et sic videbis festucam ejicere de oculo fratris tui* (*Matth. VII, 5*). Trabes in oculo grandis et grossa, superbia in mente est: quæ quadam corpulentia sui vana, non sana; tumida, non solida, oculum mentis obscurat, veritatem obumbrat: ita ut, si tuam occupaverit mentem, jam tu te videre, jam te talem, qualis es, vel qualis esse potes, non possis sentire: sed qualem te amas, talem te vel putes esse, vel speres fore. Quid enim aliud est superbia, quam (ut quidam sanctus definit [S. AUGUSTINUS, de *Genesi ad litteram*, lib. XI, nn. 24, 25, et alibi], amor propriæ excellentiæ? Unde et nos possumus dicere per contrarium, humilitatem propriæ et excellentiæ esse contemptum. Amor vero, sicut nec odium, veritatis judicium nescit. Vis judicium Veritatis audire! *Sic ut audio, sic judico* (*Joan. v, 30*). Non sicut odi, non sicut amo, non sicut timeo. Est judicium odii, ut illud, *Nos legem habemus et secundum legem nostram debet mori* (*Joan. XIX, 7*). Est et timoris, ut illud: *Si dimittimus eum sic, venient Romani et tollent nostrum locum et gentem* (*Joan. XI, 48*). Judicium vero amoris, ut David de filio parricida: *Parcite*, inquit, *puero Absalon* (*II Reg. XVIII, 5*). Et legibus humanis statutum, et in causis, tam ecclesiasticis, quam sæcularibus servatum scio, speciales amicos causantium non debere admitti ad judicium: ne vel fallant, vel fallantur amore suorum. Quod si culpam amici tuo judicio amor illius aut minuit, aut prorsus abscondit: quanto magis amor tui tuum contra te judicium fallit!

15. Qui ergo plene veritatem in se cognoscere curat, necesse est ut semota trabe superbiæ, quæ oculum arcet a luce, ascensiones in corde suo disponat per quas seipsum in seipso inquirit, et sic

A post duodecimum humilitatis ad primum veritatis gradum pertingat. Cum autem veritate inventa in se, imo se invento in veritate, dicere potuerit, *Credidi, propter quod locutus sum; ego autem humiliatus sum nimis*: ascendat homo ad cor altum, ut exaltetur veritas, et ad gradum secundum perveniens dicat in excessu suo: *Omnis homo mendax* (*Psal. CXV, 10, 11*). Putas, hunc ordinem David non tenuit! Putas, hoc non sensit Propheta, quod Dominus, quod Apostolus, quod et nos post ipsos, et per ipsos sentimus! *Credidi*, inquit, *Veritati dicenti: Qui sequitur me, non ambulat in tenebris* (*Joan. VIII, 12*). *Credidi* ergo sequendo, propter quod locutus sum confitendo. Quid confitendo! Veritatem quam cognovi credendo. Postquam autem et credidi ad justitiam, et locutus sum ad salutem, *humiliatus sum nimis*, hoc est perfecte. Tanquam diceret: Quia veritatem cognitam in me confiteri contra me non erubui, ad perfectionem humilitatis profeci. *Nimis* enim pro Perfecte potest intelligi; ut ibi: *In mandatis ejus volet nimis* (*Psal. CXI, 1*). Quod si quis contendat, *nimis* hic pro Valde positum non pro Perfecte, quia et expositores id ipsum videntur astruere; neque hoc discordat a sensu Prophetæ, ut sic sentiamus eum dixisse: Ego quidem, cum adhuc veritatem non nossem, aliquid me putabam esse, cum nihil essem. At postquam in Christum credendo, id est ejus humilitatem imitando, veritatem agnovi; ipsa quidem exaltata est in me ex mea confessione: sed ego *humiliatus sum nimis*, id est, valde vilui mihi ex mei consideratione.

566 CAPUT V.

Secundus gradus veritatis est, ex agnitione propriæ infirmitatis, compati miseriæ proximi.

16. Humiliatus ergo Propheta in hoc primo gradu veritatis, ut ait in alio psalmo: *Et in veritate tua humiliasti me* (*Psal. CXVIII, 75*); semetipsum attendat, et ex propria miseria generalem perpendat: sicque ad secundum transiens dicat in excessu suo, *Omnis homo mendax*. In quo excessu suo? In illo procul dubio, quo sese excedens, ac veritati adhærens, seipsum dijudicat. In illo ergo excessu suo dicat, non indignando aut insultando, sed miserando et compatiendo: *Omnis homo mendax*. Quid est. *Omnis homo mendax*? Omnis homo infirmus, omnis homo miser et impotens, qui nec se, nec alium possit salvare. Sicut dicitur: *Fallax equus ad salutem* (*Psal. XXXII, 17*), non quod equus aliquem fallat, sed quia is seipsum fallit, qui in fortitudine ejus confidit: sic omnis homo dicitur mendax, id est fragilis, mutabilis, a quo salus non possit vel sua, vel aliena sperari: quin potius maledictionem incurrat, qui spem suam in homine ponit (*Jerem. XVII, 5*). Proficiens itaque humilis Propheta per ducatum veritatis, quodque in se lugebat videns in aliis, dum apponit scientiam, apponat et dolorem, ac generaliter, sed veraciter dicat: *Omnis homo mendax*.

17. Vide quam longe aliud senserit de se Pharisæus ille superbus. Quid deprompsit in excessu suo? *Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum* (Luc. xviii, 11). Dum in se singulariter exsultat, aliis arroganter insultat. David autem aliter. Ait enim: *Omnis homo mendax*. Neminem excipit, ne quem decipiat: sciens quia omnes peccaverunt, et omnes egent gloria Dei (Rom. iii, 23). Pharisæus se solum decipit, quem solum excipit, dum cæteros damnat. Propheta se non excipit a communi miseria, ne excipiatur a misericordia: Pharisæus exsufflat misericordiam, dum dissimulat miseriam. Propheta affirmat tam de omnibus, quam de se; *Omnis homo mendax*: Pharisæus confirmat de omnibus præter se, *Non sum*, inquit, *sicut cæteri hominum*. Et gratias agit, non quia bonus, sed quia solus: non tam de bonis quæ habet, quam de malis quæ in aliis videt. Nondum de suo trabem eiecerat, et festucas in oculis fratrum enumerat. Nam subdit: *Injusti, raptores*. (Luc. xviii, 11). Non frustra, ut arbitror, excessum a proposito feci, si utriusque excessus differentiam intellexisti.

18. Jam ad propositum redeundum est. Quos itaque veritas sibi jam innotescere, ac per hoc vilescere fecit, necesse est, ut cuncta, quæ amare solebant, et ipsi sibi amarescant. Statuentes nimirum se ante se, tales se videre cogunt, quales vel a se videri erubescunt. Dumque sibi displicet quod sunt, et ad id suspirant quod non sunt, quod utique per se fore diffidunt; vehementer sese lugentes id solum consolationis inveniunt, ut severi iudices sui, qui scilicet amore veri esuriant et sitiunt justitiam, usque ad contemptum sui districtissimam de se exigant satisfactionem, et de cætero emendationem. Sed, cum se ad id sufficere non posse conspiciunt (cum enim fecerint omnia quæ mandata fuerint sibi, servos se inutiles dicunt (Luc. xvii, 10), de justitia ad misericordiam confugiunt. Ut autem illam consequantur, consilium Veritatis sequuntur: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur* (Matth. v, 7). Et hic est secundus gradus veritatis, quo eam in proximis inquirunt; dum de suis aliorum necessitates exquirunt; dum ex iis quæ patiuntur, patientibus compati sciunt.

CAPUT VI.

Tertius gradus veritatis, mundare oculum cordis ad contemplanda cælestia et divina.

19. In his ergo tribus quæ dicta sunt, id est in luctu pœnitentiæ, in desiderio justitiæ, in operibus misericordiæ si perseverant, a tribus impedimentis, quæ 567 aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio contraxerunt, cordis aciem mundant, quo per contemplationem ad tertium veritatis gradum pertransiant. Hæ sunt viæ, quæ videntur hominibus bonæ, illis duntaxat exceptis, qui lætantur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis (Prov. ii, 14), ac se de infirmitate vel ignorantia tegunt ad excusandas excusationes in peccatis (Psal. cxl, 4). Sed frustra sibi de infirmitate, vel ignorantia blandiuntur,

qui ut liberior peccent, libenter ignorant, vel infirmantur. Putas, primo homini profuit, licet ipse non libenter peccavit, quod se per uxorem, tanquam per carnis infirmitatem, defendit (Gen. iii, 12)? aut primi martyris lapidatores, quoniam aures suas continuerunt (Act. vii, 56), per ignorantiam excusabiles erunt? Qui igitur studio et amore peccandi a veritate se sentiunt alienatos, infirmitate et ignorantia pressos: studium in gemitu, amorem in mœrorem convertant, infirmitatem carnis fervore justitiæ vincant, ignorantiam liberalitatem repellant: ne si nunc egentem, nudam et infirmam veritatem ignorant, cumpotestate magna et virtute venientem, terrenam, arguentem, sero cum rubore cognoscant, frustra cum tremore respondeant: *Quando te vidimus egere, et non ministravimus tibi?* (Matth. xxv, 44.) Cognoscetur certe Dominus judicium faciens (Psal. ix, 17), qui nunc ignoratur misericordiam querens. Denique videbunt in quem transixerunt (Joan. xix, 37): similiter et avari quem contempserunt. Ab omni ergo labe, infirmitate, ignorantia studiove contracta, flendo, justitiam esuriendo, operibus misericordiæ insistendo, mundatur oculus cordis, cui se in sui puritate Veritas videndam promittit: *Beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt* (Matth. v, 8). Cum sint itaque tres gradus seu status veritatis, ad primum ascendimus per laborem humilitatis, ad secundum per affectum compassionis, ad tertium per excessum contemplationis. In primo veritas reperitur severa; in secundo, pia; in tertio, pura. Ad primum ratio ducit, qua nos discutimus; ad secundum affectus perducit, quo aliis miseremur: ad tertium puritas rapit, qua ad invisibilia sublevamur.

CAPUT VII.

Quomodo sancta Trinitas hos tres veritatis gradus in nobis operetur.

20. Interlucet hic mihi mira quædam ac divisa individua Trinitatis operatio, si quo modo tamen ab homine sedente in tenebris ineffabilis illa possit capi cooperantium sibi personarum divisio. In primo si quidem gradu Filius, in secundo Spiritus sanctus, in tertio mihi Pater operari videtur. Vis audire Filii operationem? *Si ego, inquit, lavi vobis pedes Dominus et magister, quanto magis et vos debetis alter alterius lavare pedes?* (Joan. xiii, 15.) Tradebat discipulis humilitatis formam veritatis. Magister qua in primo gradu primum eis veritatis innotesceret. Attende et opus Spiritus sancti: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis* (Rom. v, 5). Charitas quippe donum est Spiritus sancti, qua fit ut qui sub disciplina Filii per humilitatem ad primum usque gradum veritatis jam profecerunt, ad secundum per compassionem proximi, sub magisterio Spiritus sancti perveniant. Audi et de Patre. *Beatus es, Simon Bar Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui est in cælis* (Matth. xvi, 17), et illud *Pater filiis notam faciet veritatem suam* (Isai. xxxviii, 10): et, *Confiteor tibi*

Pater, quia abscondisti hæc a sapientibus, et revelastiea parvulis (Matth. xi, 25): Vides quia quos verbo et exemplo prius Filius humiliavit, super quos deinde Spiritus sanctus charitatem effudit, hos tandem in gloria Pater recepit? Filius facit discipulos, Paraclitus consolatur amicos, Pater exaltat filios. Quia vero non solum Filius, sed et Pater et Spiritus sanctus veraciter Veritas appellantur; constat quod una eademque Veritas, servata proprietate personarum, tria hæc in tribus gradibus operatur. Primo scilicet instruit, ut magister: secundo consolatur, ut amicus vel frater: tertio astringit, ut filios pater.

568 21. Dei quippe Filius, Verbum scilicet ac sapientia Patris, primum quidem illam animæ nostræ potentiam, quæ ratio dicitur, cum reperit carne depressam, peccato captivam, ignorantia cæcam, exterioribus deditam; clementer assumens, potenter erigens, prudenter instruens, introrsum trahens, ac mirabiliter utens tanquam pro se vicaria, ipsam sibi iudicem statuit, ita ut pro reverentia Verbi cui conjungitur, ipsa sui accusatrix, testis, et iudex, contra se Veritatis fungatur officio. Ex qua prima conjunctione Verbi et rationis humilitas nascitur. Aliam deinde partem, quæ dicitur voluntas, veneno quidem carnis infectam, sed jam ratione discussam Spiritus sanctus dignanter visitans, suaviter pugnans, ardentem afficiens, misericordem facit: ita ut more pellis quæ uncta extenditur, ipsa quoque unctione perfusa cælesti usque ad inimicos per affectum dilatetur. Et sic ex hac secunda conjunctione Spiritus Dei et voluntatis humane, charitas efficitur. Utramque vero partem: rationem scilicet et voluntatem, alteram verbo veritatis instructam, alteram spiritu veritatis afflatam; illam hyssopo humilitatis aspersam, hanc igne charitatis succensam; tandem jam perfectam animam, propter humilitatem sine macula, propter charitatem sine ruga; cum nec voluntas rationi repugnat, nec ratio veritatem dissimulat, gloriosam sibi sponsam Pater conglutinat: ita ut nec ratio de se, nec voluntas de proximo cogitare sinatur, sed hoc solum beata illa anima dicere delectetur, *Introduxit me Rex in cubiculum suum*. Digna certe, quæ de schola humilitatis, in qua primum sub magistro Filio ad seipsam intrare didicit, iuxta comminationem ad se factam, *Si ignoras te, egredere et pasce hædos tuos* (Cantic. i, 3, 7); digna ergo, quæ de schola illa humilitatis doce Spiritu sancto in cellaria charitatis (quæ nimirum proximorum pectora intelligenda sunt) per affectionem introduceretur; unde suffulta floribus, ac stipata malis, bonis scilicet moribus et virtutibus sanctis, ad Regis demum cubiculum, cujus amore languet, admitteretur. Ibi modicum, hora videlicet quasi dimidia, silentio facto in cælo, inter desideratos amplexus suaviter quiescens, ipsa quidem dormit, sed cor ejus vigilat, quo utique interim veritatis arcana rimatur: quorum postmodum memoria statim ad se reditura pascatur. Ibi videt invisibilia, audit in-

effabilia, quæ non licet homini loqui. Excedunt quippe omnem illam, quam nox nocti indicat, scientiam: dies tamen diei eructat verbum, et inter sapientes sapientiam loqui et spiritualibus spiritualia licet conferri.

CAPUT VIII.

Gradus iidem in raptu sancti Pauli declarantur.

22. Putas, hos gradus Paulus non transierat, qui usque ad tertium cælum se raptum fuisse testatur? (II Cor. xii, 2.) Sed quare raptum, et non potius ductum? Ut videlicet si tantus Apostolus raptum se dicit fuisse, quo nec doctus scivit, nec ductus potuit ire; me, qui procul dubio minor sum Paulo, ad tertium cælum nulla mea virtute, nullo meo labore pervenire posse præsumam: ne vel de virtute confidam, vel pro labore diffidam. Qui enim docetur aut ducitur, ex hoc ipso quod docentem vel ducentem equitur, laborare convincitur, et aliquid ex se agit, ut ad destinatum locum vel sensum pertrahatur, ita ut dicere possit: *Non autem ego, sed gratia Dei mecum* (I Cor. xv, 10). Qui vero rapitur, non suis viribus, sed alienis innixus, tanquam nescius quocumque portatur, nec de toto in se, nec de parte gloriatur, ubi nec per se, nec cum alio aliquid operatur. Ad primum itaque sive ad medium cælum ductus vel adjutus Apostolus ascendere potuit: ad tertium autem ut perveniret, rapti oportuit. Nam ad hoc et Filius legitur descendisse, ut vocaret et juvaret ascensuros ad primum: et Spiritus sanctus missus fuisse, qui perduceret ad secundum. Pater vero, licet Filio et Spiritui sancto semper cooperetur, nunquam tamen aut de cælo descendisse, aut 569 ad terras legitur missus fuisse. Lego certe, quod *misericordia Domini plena est terra* (Psal. xxxii, 5); et, *Pleni sunt cæli et terra gloria tua*, et multa hujusmodi. Lego et de Filio, *Postquam venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum* (Galat. iv, 4). Et ipse Filius loquitur de se, *Spiritus Domini misit me* (Isa. lxi, 1). Et per eundem prophetam: *Et nunc, inquit, Dominus misit me et Spiritus ejus* (Isa. xlviii, 16). Lego et de Spiritu sancto, *Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo* (Joan. xiv, 26); et, *Cum assumptus fuero, mittam vobis eum* (Joan. xvi, 7), haud dubium quin Spiritum sanctum. Patrem autem in sua persona, licet nusquam non sit, nusquam tamen invenio nisi in cælis, ut in Evangelio, *Et Pater meus qui in cælis est* (Matth. xxiii, 9); et in oratione, *Pater noster qui es in cælis* (Matth. vi, 9).

23. Unde nimirum colligo, quod quia Pater non descendit, Apostolus ut eum videret, ad tertium cælum ascendere quidem non potuit, quo tamen se raptum memoravit. Denique, *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo Filius hominis* (Joan. iii, 13). Et ne putes de primo dictum vel secundo, dicit tibi David: *A summo cælo egressio ejus* (Psal. xviii, 7). Ad quod iterum non subito raptus, non furtim sublatus, sed, *Videntibus, inquit, illis*, id est Apo-

stolis, *elevatus est* (Act. I, 9). Non sicut Elias, qui unum (IV Reg. I); non sicut Paulus, qui nullum (vix enim vel seipsum testem aut arbitrum habere potuit, ipso perhibente, *Nescio, Deus scit* (II Cor. XII, 2): sed ut Omnipotens, qui quando voluit descendit, quando voluit ascendit, pro suo arbitrio arbitros et spectatores, locum et tempus, diem et horam expectans, *videntibus illis*, quos scilicet tanta visione dignatur, *elevatus est*. Raptus est Paulus, raptus est Elias, translatus est Enoch (Eccli. XLIV, 16): Redemptor vero noster legitur *elevatus*, hoc est, ex seipso levatus, non aliunde adjutus. Denique non currus vehiculo, non angeli adminiculo, sed propria virtute subnixum *suscepit eum nubes ab oculis eorum* (Act. I, 9). Cur hoc? An fessum juvit? an pigrum impulit? an cadentem sustinuit? Absit. Sed suscepit eum ab oculis carnalibus discipulorum: qui, etsi Christum noverant secundum carnem, sed ultra jam non noscerent. Quos ergo per humilitatem ad primum cælum Filius vocat, hos in secundo per charitatem Spiritus aggregat, ad tertium per contemplationem Pater exultat. Primo humiliantur in veritate, et dicunt, *In veritate tua humiliasti me* (Psal. CXVIII, 75). Secundo congaudent veritati, et psallunt, *Ecce quam bonum, et quam jucundum habitare fratres in unum?* (Psal. CXXXII, 1.) De charitate quippe scriptum est, *Congaudet autem veritati* (I Cor. XIII, 6). Tertio ad arcana veritatis rapiuntur, et aiunt, *Secretum meum mihi, secretum meum mihi* (Isa. XXIV, 16).

CAPUT IX.

Gemitus et suspiria sancti Bernardi, ad Veritatem anhelantis.

24. Sed quid ego miser superflua magis loquacitate, quam spiritus vivacitate duos cælos superiores percurro, qui manibus pedibusque repens adhuc sub inferiore laboro? Ad quod tamen jam, ipse juvante, quo et vocante, mihi scalam erexi. Illic siquidem iter est, quo ostendat mihi salutare Dei. Jam Dominum desuper innixum suspicio, jam ad vocem veritatis exulto. Vocavit me, et ego respondi illi: *Operi manuum tuarum porriges dexteram* (Job XIV, 15). Tu quidem, Domine, gressus meos diumeras, sed ego lentus ascensor, fessus viator, diverticula quæro. Væ mihi, si tenebræ me comprehendant, aut si mea fuga fiat in hieme, vel in Sabbato: dum nunc ad lucem, cum tempus acceptabile et dies salutis sunt, proficisci dissimulo. Quid moror? Ora pro me, fili, frater, socie, et particeps profectus mei, si quis est, in Domino. Ora omnipotentem, quatenus sic pigrum roborat pedem, ut tamen non veniat mihi pes superbiæ. Etsi enim pes piger, ut ad veritatis gradum ascendat, idoneus non est: tolerabilior tamen est isto, qui in ea stare non potest, ut habes ibi: *Expulsi sunt, nec potuerunt stare* (Psal. XXXV, 12, 13).

25. Et hoc quidem de superbis. Sed quid de illorum capite? quid de illo, qui dicitur *rex super omnes filios superbiæ?* (Job. XLI, 25.) Et ipse, inquit,

in veritate non stetit (Joan. VIII, 44) et alibi, **570** *Videbam Satanam sicut fulgur cadentem de cælo* (Luc. X, 18). Quare hoc, nisi propter superbiam? Væ mihi, si et me viderit, qui alta a longe cognoscit, superbientem; et illam in me terribilem intonet vocem: Tu quidem filius Excelsi eras, sed sicut homo morieris, et sicut unus de principibus cades (Psal. LXXII, 6, 7). Quis non ab hujus tonitruum voce formidet? O quam salubrius ad tactum angeli nervus femoris Jacob emarcuit (Gen. XXXII, 25), quam angeli superbientis intumuit, evanuit, ruit. Utinam et meum nervum angelus tangat ut marcescat, si forte ex hac infirmitate incipiam proficere, qui ex mea firmitate non possum nisi deficere. Lego profecto: *Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus* (I Cor. I, 25). Sic quoque Apostolus de suo nervo conquestus, quem angelus non Domini, sed Satanæ colaphizabat, responsum audivit: *Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur*. Quæ virtus? Ipse Apostolus respondeat: *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi* (II Cor. XII, 9). Sed nondum forsitan intelligis, de qua specialiter dixerit quia Christus omnes virtutes habuit. Sed, cum omnes habuerit, præ omnibus tamen unam, id est humilitatem, nobis in se commendavit, cum ait: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* (Matth. XI, 29).

26. Libenter igitur et ego, Domine Jesu, gloriahor, si potero, in mea infirmitate, in mei nervi contractione, ut tua virtus, id est humilitas, perficiatur in me. Nam sufficit mihi gratia tua, cum defecerit virtus mea. Pedem profecto gratiæ fortiter figens, et meum qui infirmus est, leniter trahens, securus ascendam per scalam humilitatis: donec veriti adhærens, ad latitudinem transeam charitatis. Tunc psallam cum gratiarum actione, et dicam *Statuisti in loco spatioso pedes meos* (Psal. XXX, 9). Sic arcta via cautius inceditur strictim, sic ardua scala tutius pedetentim ascenditur; sic miro modo licet pigrius, ad veritatem tamen firmiter claudicando ascenditur. Sed, heu mihi! quia incolatus meus prolongatus est (Psal. CXIX, 5.) Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, quibus celerius volem ad veritatem, ut jam requiescam in charitate? (Psal. LIV, 7.) Quæ quoniam desunt, deduc me, Domine, in via tua, et ingrediar in veritate tua, et veritas liberabit me. Væ mihi quod de illa descendi. Nisi enim prius leviter, inaniter descendissem; in ascendendo tamdiu, tam graviter non laborassem. Sed quid dico, Descendi? nam fortasse rectius Cecidi dixerim. Nisi quia forte sicut nemo repente fit summus, sed gradatim quisque ascendit: sic nemo repente fit pessimus, sed paulatim descendit. Alioquin quomodo stabit illud: *Impius cunctis diebus vitæ suæ superbit?* (Job XV, 20.) Denique sunt viæ, quæ videntur hominibus bonæ, et tamen ad malum deducunt.

27. Est ergo via descensionis, sicut et ascensionis. Et via est ad bonum, et via est ad malum. Cave

malam, elige bonam. Si per te non potes, ora cum propheta, et dic: *Viam iniquitatis amove a me*. Quomodo? *Et de lege tua miserere mei*; illa scilicet lege, quam dedisti delinquentibus in via, id est derelinquentibus veritatem, de quibus unus ego sum, qui vere a veritate cecidi. Sed numquid qui cadit, non adjiciet ut resurgat? Propter hoc *viam veritatis elegi*, qua ascendam humiliatus, unde superbiendo descendit. Ascendam, inquam, et psallam: *Bonum mihi, Domine, quod humiliasti me; bonum mihi lex oris tui super millia auri et argenti* (Psal. CXVIII, 29? 30, 71, 72). Duas tibi vias videtur David proposuisse, sed unam noveris esse; ipsam tamen a se diversam, et diversis nominibus appellatam, aut *iniquitatis* propter descendentes, aut *veritatis* propter ascendentes: quia et iidem gradus sunt ascendentium in solium, et descendendum; et eadem via ascendentium ad civitatem, et recedendum; et unum ostium

est ingredientium domum, et egredientium. Per unam denique scalam ascendentes Angeli, et descendentes Jacob apparuerunt (Gen. XXVIII, 12). Quo spectant hæc? Ut videlicet si ad veritatem redire cupis, non necesse sit viam quærere novam quam non nosti, sed notam qua decedisti: quatenus reciprocis gressibus tua ipse vestigia sequens, per eosdem gradus humiliatus ascendas, per quos superbiendo **571** descenderas: ita ut qui duodecimus superbiæ fuit descendentem, primus humilitatis sit ascendenti; undecimus, inveniat secundus; decimus, tertius; nonus, quartus; octavus, quintus; septimus, sextus; sextus, septimus; quintus, octavus; quartus, nonus; tertius, decimus; secundus, undecimus; primus, duodecimus. Quibus superbiæ gradibus in te inventis, imo recognitis, jam non laboras in quærendo viam humilitatis.

ALTERA PARS TRACTATUS

DE DUODECIM GRADIBUS SUPERBIÆ.

CAPUT X.

De primo superbiæ gradu, qui est curiositas (135).

28. Primus itaque superbiæ gradus est curiositas. Hanc autem talibus indicibus deprehendes. Si videris monachum de quo prius bene confidebas, ubicunque stat ambulat, sedet, oculis incipientem vagari, caput erectum, aures portare suspensas; e motibus exterioris hominis interiorem immutatam agnoscas. Vir quippe perversus annuit oculo, terit pede, digito loquitur (Prov. VI, 12, 13); et ex insolenti corporis motu, recens animæ morbus deprehenditur: quam, dum a sui circumspectione torpescit incuria sui, curiosam in alios facit. Quia enim seipsam ignorat, foras mittitur, ut hædos pascat (Cantic. I, 7). Hædos quippe, qui peccatum significant, recte oculos auresque appellaverim: quoniam sicut mors per peccatum in orbem, sic per has fenestras intrat ad mentem. In his ergo pascendis se occupat curiosus, dum scire non curat qualem se reliquerit intus. Et vere si te vigilanter, homo, attendas, mirum est si ad aliud unquam intendas. Audi, curiose, Salomonem; audi, stulte, Sapientem. *Omni custodia inquit, custodi cor tuum* (Prov. IV, 23): ut omnes videlicet sensus tui vigilant ad id, unde vita procedit, custodiendum. Quo enim a te, o curiose, recedis? Cui te interim committis? Ut quid audes oculos levare ad cælum, qui peccasti in cælum? Terram intueri, ut cognoscas teipsum. Ipsa te tibi repræsentabit, quia terra es, et in terram ibis.

29. Duabus tamen ex causis inculpabiliter oculos levas, ut vel petas auxilium, vel impendas. Levavit oculos David in montes, ut peteret (Psal. CXX, 1): levavit et Dominus super turbas, ut impenderet (Joan. VI, 5). Alter miserabiliter, alter misericor-

diter, ambo inculpabiliter. Tu quoque si locum, tempus et causam considerans, tua vel fratris necessitate oculos, levas: non solum non culpo, sed et plurimum laudo. Hoc enim excusat miseria, illud commendat misericordia. Sin alias, non Prophetæ, non Domini, sed Dinæ aut Evæ, imo ipsius Satanæ imitatore te dixerim. Dina namque dum ad pascendos hædos egreditur, ipsa patri, et sua sibi virginitas rapitur (Gen. XXXIV, 1, 2). O Dina, quid necesse est ut videas mulieres alienigenas? Qua necessitate? qua utilitate? An sola curiositate? Etsi tu otiose vides, sed non otiose videris. Tu curiose spectas, sed curiosius spectaris: Quis crederet tunc illam tuam curiosam otiositatem, vel otiosam curiositatem, fore post sic non otiosam, sed tibi, tuis, hostibusque tam perniciosam?

30. Tu quoque, o Eva, in paradiso posita es, ut cum viro tuo opereris et custodias illum: si injunctum perfeceris, quandoque transitura ad melius, ubi nec opus sit te in aliquo opere occupari, nec de custodia sollicitari. Omne lignum paradisi tibi conceditur ad vescendum, præter illud, quod dicitur, *scientiæ boni et mali* (Gen. II, 16-17). Si enim cætera bona sunt, et sapiunt bonum, quid est opus edere de ligno, quod sapit etiam malum? *Non plus sapere, quam oportet sapere* (Rom. XII, 3). Sapere enim malum, sapere non est, sed desipere. Serva ergo commissum, expecta promissum; cave prohibitum, ne perdas concessum. Quid tuam mortem tam intente intueris! Quid illo tam crebro vagantia lumina jacies! Quid spectare libet, quod manducare non licet? Oculos, inquis, tendo, non manum. **572** Non est interdictum ne videam, sed ne comedam. An non licet oculos quo volo levare, quos Deus

(135) Huic opponitur duodecimus humilitatis gradus. Modestia scilicet, præsertim oculorum.